Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

Muistio

2.12.2021

Ympäristövaliokunnan kokous torstai 02.12.2021 klo 10.00

Asia: O 44/2021 vp Meren- ja vesienhoidon tila nyt: Vesiensuojelun tehostamisohjelma – Veden vuoro ja Saaristomeri-ohjelma

Laatija: Vesitalousasiantuntija Olle Häggblom, luonnonvara- ja vesitalousyksikkö, maa- ja metsätalousministeriö

Meren- ja vesienhoidon tila nyt: Vesienhoidon tehostamisohjelma – Veden vuoro ja Saaristo-meriohjelma

Vesien- ja merenhoito maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla

Maa- ja metsätalousministeriö osallistuu vesien- ja merenhoitoon maa-, metsä-, vesi- ja kalatalouden tehtäviä hoidettaessa. Vesien- ja merenhoidon tavoitteena on saavuttaa vesistöjen, meren ja pohjavesien hyvä tila ja estää niiden heikentyminen. Vuoden 2021 lopussa valtioneuvosto hyväksyy päivitetyt vesienhoitosuunnitelmat ja merenhoitosuunnitelman vuosiksi 2022-2027. Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ohjaavat ja seuraavat vesien-ja merenhoitolain ja suunnitelmien toimeenpanoa toimialoillaan. Maa- ja metsätalousministeriö hyväksyy tarkistetut tulvariskien hallintasuunnitelmat 2022-2027

1 Maatalouden vesienhoito

Yhteinen maatalouspolitiikka (CAP)

CAP sisältää ison joukon toimenpiteitä, joiden tavoitteena on maatalouden vesiensuojelun edistäminen. Vesiensuojelu on pitkäjänteistä työtä, jonka vaikutukset näkyvät hitaasti. Tärkeimmät ja vaikuttavimmat toimet tulevat CAPin ympäristötoimista. Suojavyöhykkeiden kohdennus on Saaristomeren valuma-alueen kannalta tärkein parannus uudella rahoituskaudella vesiensuojelutyöhön. Muita tärkeitä toimia ovat mm. talviaikainen kasvipeitteisyys, kerääjäkasvit, erilaiset nurmet ja orgaaniseen aineen vastaanotto pelloille, kosteikot sekä luonnonmukainen vesirakentaminen. Lisäksi investointituella tuetaan biokaasulaitoksia sekä erilaisin ympäristö-investoinnein lannan prosessointia sekä ojituksen kunnostusta mukaan lukien säätösalaojitus. Kipsinlevitys on harkittu lisättäväksi CAP:iin ei-tuotannollisena vesiensuojeluinvestointina. Nykyinen kipsinlevitykseen saatava avustus on kuitenkin arvioiden mukaan paljon vaikuttavampi ja kustannustehokkaampi kuin mitä CAP:ista saatava investointituki parhaimmillaan olisi. Tämän takia kipsinlevityksen lisääminen CAP:iin ei ole nähty houkuttelevana ratkaisuna.

Vesiensuojelun tehostamisohjelma ja maa- ja metsätalouden vesienhallinta

Maa- ja metsätalousministeriö osallistuu ympäristöministeriön vetämään Vesiensuojelun tehostamisohjelmaan maa- ja metsätalouden vesienhallinnan teeman osalta. Maa- ja metsätalousministeriö edistää myös peltojen vesienhallintaa osana Marinin hallituksen hallitusohjelmaa.

Maaperän hyvä vesitalous on edellytys hyvälle peltomaan kasvukunnolle, joka parantaa viljelyominaisuuksia, satovarmuutta ja maatalouden sopeutumista muuttuviin luonnonolosuhteisiin. Maatalouden vesienhallintaa kehittämällä voidaan parantaa sekä maatalouden tuotanto-olosuhteita, että tehostaa vesiensuojelua ja edistää

Postiosoite	**Käyntiosoite**	**Puhelin**	**Faksi**	**s-posti, internet**
Postadress	**Besöksadress**	**Telefon**	**Fax**	**e-post, internet**
Postal Address	**Office**	**Telephone**	**Fax**	**e-mail, internet**
Maa- ja metsätalousministeriö				
PL 30	Hallituskatu 3 A	0295 16001		kirjaamo.mmm@gov.fi
00023 Valtioneuvosto	Helsinki	+358 295 16001		

luonnon monimuotoisuutta. Maa- ja metsätalouden vesienhallintamenetelmät ovat myös tärkeässä asemassa ilmastotavoitteiden saavuttamisessa (säätösalaojitus, turvemaiden uudelleenvettäminen jne.).

Osana maa- ja metsätalouden vesienhallinnan toimenpidekokonaisuutta tuotetaan tietoa luonnonmukaisista vesienhallintamenetelmistä ja edistetään niiden laajempaa käyttöönottoa maa- ja metsätalousalueilla. Keskeinen toimenpide on uudistaa peruskuivatukseen, eli monen maanomistajan yhteisille vesitaloushankkeille, suunnattu tuki-instrumentti osaksi maatalouden investointitukia (CAP) tavoitteena edistää luonnonmukaisen vesirakentamisen valtavirtaistamista, yhden luukun periaatteen vahvistamista sekä hallinnollisen takaan keventämistä. Lisäksi vahvistetaan vesioikeudellisiin yhteisöihin liittyvää tietopohjaa sekä selvitetään vesioikeudellisten yhteisöjen toiminnan kehittämismahdollisuuksia. Keinoina on myös edistää valuma-aluekohtaista vesienhallintaa kehitys- ja pilotointihankkeiden avulla. Niiden tavoitteena on lisätä maanomistajien, viljelijöiden sekä muiden tahojen yhteistyötä vesienhallinnassa. Nämä edellä mainitut toimenpiteet kehittävät valtakunnallisesti maa- ja metsätalouden vesienhallintaa ja luovat parempia edellytyksiä kokonaiskestävälle maa- ja metsätaloudelle pitkällä tähtäimellä.

Ravinteiden kierrätyksen kärkihanke ja ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma

Maa- ja metsätalousministeriö käynnisti kesäkuussa 2016 valtakunnallisen ravinteiden kierrätyksen edistämistä koskevan kokeiluohjelman. Ohjelman tarkoituksena oli edistää vesiensuojelua ja kiertotaloutta vauhdittamalla biomassojen ravinteiden tehokasta käsittelyä ja logistiikkaa, kierrätyslannoitevalmisteiden tuotekehitystä sekä korkean jalostusasteen tuotteiden syntyä. Ohjelman avulla käynnistettiin lähes 40 biomassojen käsittelyn, kierrätyslannoitteiden tuotannon tai vesienpuhdistuksen pilottia eri puolille Suomea. Marinin hallitus myönsi ohjelmalle lisärahoitusta ja vuosina 2020-2021 on kokeilurahoituksen kautta rahoitettu yhteensä 24 hanketta. Rahoitusta on vielä vuodelle 2022. Kokeiluhankkeiden lisäksi on rahoitettu ravinteiden kierrätystä tukevat hankkeet maatalouden ravinnekierron ja energiatuotannon fasilitointiin, turkislannan kierrätykseen, ravinteiden kierrätyksen tilastoinnin parantamiseen sekä kierrätysteemojen edistämiseen maatalousalan oppilaitoksissa.

Biokaasun tuotannon kehittäminen

Lannan, biokaasurejektien sekä ja muiden biomassojen prosessointia kehitetään ravinteiden kierrätyksen kokeiluhankkeissa, erityisellä investointituella tuetaan prosessointijärjestelmien hankintaa ja biokaasulaitoksia korotetulla investointituella CAP:in kautta. Lisäksi on valmisteilla ravinnekiertokorvaus, jonka tavoitteena on edistää lannan ravinteiden kuljetusta pois alueilta, joilla niitä on liikaa. Näitä ovat esimerkiksi alueet, joilla on suuria kotieläinkeskittymiä. Tuen saaja olisi vastaanottava biokaasulaitos.

2 Metsätalouden vesienhoito

Vesienhoitosuunnitelmat

Metsätalouden vesienhoidon perustoimenpiteenä on kunnostusojituksen vesiensuojelu ja suunnittelu osana suometsänhoitoa. Vesiensuojelutoimenpiteinä ovat kohteen olosuhteista riippuen ojakohtaiset ja valuma-aluekohtaiset ratkaisut. Täydentäviä toimenpiteitä ovat uudistushakkuiden suojakaistat. Metsätalouden vesiensuojelun tehostamisen toimenpiteinä on esitetty valuma-aluesuunnittelua yli 100 000 hehtaarille ja putkipatoja, kosteikkoja ja pintavalutuskenttiä yhteensä 2 500 kappaletta. Suunnittelijoiden ja urakoitsijoiden koulutukseen sekä maanomistajien neuvontaan panostetaan myös. Metsätalouden vesienhoidon toimenpiteitä toteutetaan maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla ja rahoitetaan lähinnä KEMERA-tuella, sekä luonnonhoitohankkeina. Neuvontaa ja koulutusta tehdään paljon erillisten rahoitusohjelmien hankerahoituksella.

Metsätalouden kannustejärjestelmä uudistuu

Hallitusohjelman mukaisesti metsätalouden kannustejärjestelmä (nykyinen KEMERA, tuleva METKA) päivitetään. Kannustinjärjestelmän muutokset tukevat vesiensuojelun tehostamista. Suometsien hoitoon esitetään uutta mallia, jossa tukea myönnetään kokonaisvaltaisen ja monitavoitteisen hoidon suunnitteluun suo- tai osavaluma-aluetasolla. Tämän pohjalta voidaan myöntää tukea vesiensuojelurakenteiden tekemiseen. Monipuolisten paikkatietoaineistojen hyödyntäminen tukee kokonaisvaltaista suunnittelua. Näitä on viime aikoina kehitetty monissa hankkeissa. Suometsän hoidon suunnittelun pilotointi on parasta aikaa käynnissä. Suometsän hoidon suunnittelussa on tarkoitus sovittaa yhteen puuntuotannon edellytysten parantaminen, vesiensuojelu, ilmastonmuutoksen hillintä ja monimuotoisuuden turvaaminen nykyistä paremmin.

Metsänhoidon suositukset

Metsänhoidon suositukset on toimijoiden yhdessä laatima vapaaehtoisesti noudatettava ohje, joka tarjoaa perusteltuja vaihtoehtoja metsien käsittelyyn ja tukea metsänomistajan tavoitteiden yhteensovittamiseen. Suositukset sisältävät parhaat käytännöt vesiensuojelun toteuttamiseen metsätaloudessa ja ne perustuvat uusimpaan tutkimustietoon sekä käytännön kokemukseen ja niiden päivitys on jatkuva prosessi. Ilmastonmuutosta koskeva päivitys tuotiin suosituksiin 2018 ja jatkuvaa kasvatusta koskeva päivitys 2019. Ilmastokestävyys tuotiin

vuonna 2020 uutena elementtinä osaksi suositusten laadintaa. Vuoden 2022 aikana tullaan päivittämään suometsien hoitoa käsittelevät suositukset.

Kehittämistoimet

Metsätalouden vesiensuojeluun liittyen on käynnissä useampi kehitys- ja tutkimushanke, joita on käynnistetty ja rahoitettu osana maa- ja metsätalouden vesienhallinnan ja Hiilestä-kiinni –toimenpidekokonaisuuksia. Tutkimuksen ja kehityksen kohteena on mm. paikkatietoaineistojen kehittäminen ja hyödyntäminen metsätalouden vesiensuojelun toteutuksessa sekä jatkuvan kasvatuksen vaikutuksia ja potentiaalia vesiensuojelun näkökulmasta.

3 Merenhoito ja kalatalous

Merenhoito on kansainvälistä luonteeltaan, sillä meren hyvä tila voidaan eräiltä osin saavuttaa vain Itämeren maiden yhteistyönä. Tätä varten on olemassa yhteistyön työn rakenteita kuten HELCOM tai EU yhteisen kalastuspolitiikan puitteissa perustettu kalastuksen alueellinen yhteistyöelin BALTFISH.

Meren hyvää tilaa edistää Suomen kansallisen merenhoitosuunnitelman lisäksi monet EU-politiikat ja sääntely kansallisen lainsäännön kautta. Ylipäätään, ihmisen aiheuttamia Itämereen kohdistuvia paineita säädellään hyvin kattavasti.

Vaikka meren hyvän tilan saavuttamisessa on edelleen haasteita, on myös edistymistä saavutettu. Eräät silakkakannat ovat hyvässä tilassa, lohikantojen tila on merkittävästi parantunut, samoin hyljekantojen tila Itämeren norpan Suomen merialueen eteläisiä osia lukuunottamatta. Merellisten luonnonvarojen tila ei aina ole riippuvainen ainoastaan niiden hyödyntämisen intensiteetistä vaan ympäröivistä luonnonolosuhteista. Esimerkiksi meritaimenkantojen tila ja kehitys riippuvat myös veden laadusta. Toisaalta merellisiin lintukantoihin kohdistuu painetta vieraslajien toimesta.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala on sitoutunut hyvän tilan saavuttamiseen ja tekee työtä tämän tavoitteen saavuttamisen eteen. Seuraavan merenhoitosuunnitelmankauden (2022-2027) aikana tehtävät toimenpiteet ja muun merellisiä ihmisperäisiä paineita sääntelevien politiikkalohkojen kautta meren hyvän tilan saavuttamiseksi tehty työ tulee jatkumaan.